

Світлана Євгенівна ТКАЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та маркетингу,
Харківський національний технічний університет сільського господарства

імені Петра Василенка

ORCID ID: 0000-0002-4435-0358

E-mail: afina2701@gmail.com

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ткаченко, С. Є. Аналіз сучасних процесів світової економічної глобалізації / Світлана Євгенівна Ткаченко // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 4. – С. 23–31. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У статті висвітлено проблеми та перспективи глобалізації міжнародних економічних відносин. Встановлено значення глобалізації для галузей структури світового господарства. Визначено вплив глобалізації на різні групи країн. Розглянуто стан та актуальні завдання процесу глобалізації міжнародної економіки в умовах інноваційного розвитку та інтеграції, її позитивні та негативні прояви. Однією з головних проблем глобалізації є потенційна глобальна нестабільність через взаємозалежність національних економік країн на світовому рівні.

Метою даної статті є дослідження форми впливу економічної глобалізації на модифікацію чинників конкурентоспроможності; обґрунтування умов глобалізації національних і всесвітніх економічних відносин.

Результати. Дослідження проблеми та перспективи в розрізі розкриття сутності поняття глобалізації світового господарства дало можливість визначити цей процес як трансформаційну інтернаціоналізацію світової економіки в глобальну систему міжнародного масштабу на принципах відкритості, універсальності та взаємозалежності. Сутнісними рисами, які зумовлюють розвиток глобалізації світового господарства на сучасному етапі, є: становлення світового інформаційного простору та науково-технічний прогрес; економічна інтеграція; нова система міжнародного поділу праці; впровадження універсальних ліберально-демократичних цінностей.

Висновки. Враховуючи нерівномірність розподілу переваг глобалізації, безумовно, негативні наслідки глобалізаційних процесів у конкретній країні істотно залежатимуть від місця, яке саме ця країна займає у світовій економіці. У зв'язку з цим було виділено три групи загроз, небезпек і потенційних проблем, що виникають на сучасному етапі розвитку інтернаціоналізації господарської діяльності залежно від того, на які країни вони можуть поширитися.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, міжнародна економіка, конкуренція, світове господарство, економічний розвиток, національна економіка, соціально-економічні зв'язки.

ANALYSIS OF MODERN PROCESSES OF WORLD ECONOMIC GLOBALIZATION

Abstract

Introduction. *The article highlights the problems and prospects of globalization of international economic relations, identifies the importance of globalization for the sectors of the world economy structure, determines the impact of globalization on different groups of countries, examines the state and actual tasks of the globalization process of the international economy in conditions of innovation and integration, to positive and negative effects. One of the main problems of globalization is the potential global instability due to the national economies interdependence of the countries at the global level.*

The purpose of this article is to investigate the impact form of economic globalization on the competitiveness factors modification; the globalization conditions justification of national and world economic relations.

Results. *The study of the problem and perspectives in the context of the globalization concept disclosure of the world economy made it possible to define this process as a transformational internationalization of the world economy into a global system of international scale on the principles of openness, universality and interdependence. The essential features that lead to the globalization development of the world economy are at the present stage: the formation of the world information space, scientific and technological progress; economic integration; a new system of labor international division; the implementation of universal liberal-democratic values.*

Conclusions. *Given the uneven distribution of the globalization benefits, of course, the negative effects of globalization processes in a particular country will significantly depend of the place, that this country occupies in the world economy. In this regard, three groups of threats, dangers, and potential problems have been identified, that arise at the present stage of development of economic activity internationalization, depending on which countries they may reach.*

Keywords: globalization, integration, international economy, competition, world economy, economic development, national economy, socio-economic relations.

JEL classification: F6

Вступ

Сучасне світове господарство характеризується стрімким наростанням глобальних трансформаційних процесів, що і становлять зміст процесу глобалізації. Процес глобалізації відбувається незалежно від волі та бажання окремих країн, тому наслідки її впливу на трансформаційні процеси тієї чи іншої країни можуть бути як позитивними, так і негативними. За таких умов стає важливим урахування можливих наслідків глобалізаційних процесів під час формування економічної політики держави.

Починаючи з кінця 80-х років XX ст. явище глобалізації постійно знаходиться в колі інтересів науковців. Так, усвідомлення глобальних процесів можна зустріти в роботах економістів, соціологів і філософів: Дж. Стигліца, О. Воловича, Р. Робертсона, І. Валлерстайна, Е. Гідденса, К. Поппера, Ф. Фукуяму, Т. Левіта, Ж. Аттالی та ін. Аналіз питання глобалізації можна зустріти в роботах вітчизняних дослідників: В. Гейця, Д. Лук'яненко, А. Поручника, Я. Столярчука, О. Диби, П. Куцика та ін.

Мета дослідження

Метою даної статті є дослідження стану та актуальних перспектив процесу глобалізації світової економіки в умовах індустріалізації та інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Одним із ключових процесів розвитку світової економіки є прогресуюча глобалізація – тобто якісно новий етап у розвитку інтернаціоналізації господарського життя. Ставлення до глобалізації фахівців є неоднозначним, а часом і діаметрально протилежним. Це пов'язано з різними точками зору щодо наслідків глобалізаційних процесів, де одні вчені вбачають серйозну загрозу світовій економічній системі, а інші розглядають їх як засіб подальшого прогресу економіки. Безсумнівно, наслідки глобалізації можуть носити як позитивний, так і негативний характер, однак альтернативи тут не існує, у зв'язку з чим основну увагу в статті приділено дослідженню проблем і перспектив глобалізації міжнародних економічних відносин.

Глобалізацію міжнародних економічних відносин можна охарактеризувати як посилення взаємозалежності та взаємовпливу різних сфер економіки в межах міжнародних відносин. Це означає, що будь-яка комерційна трансакція буде неминуче торкатися внутрішньої економіки, виробництва, екології, соціальних відносин, політики тощо. Глобалізація стала найважливішою реальною характеристикою сучасної світової системи, однією з найбільш впливових сил, за якої структури національного виробництва та фінансів стають взаємозалежними, прискорюються у результаті збільшення кількості укладених і реалізованих зовнішніх угод.

Глобалізація, яка охопила всі регіони і сектори світового господарства, принципово змінює співвідношення між зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку національного господарства. Жодна національна економіка незалежно від розмірів країн (великі, середні, малі) та рівня розвитку (розвинуті, зростаючі чи перехідні) не може більше бути самодостатньою, виходячи з наявних чинників виробництва, технологій та потреби в капіталі. Жодна держава не в змозі раціонально формувати і реалізовувати економічну стратегію розвитку, не враховуючи пріоритети та норми поведінки основних учасників світогосподарської діяльності.

Хоча поняття «глобалізація» останнім часом часто зустрічається в економічній літературі, але повної ясності щодо визначення цього терміну як у концептуальному плані, так і в практичному немає. Глобалізаційні процеси оцінюються неоднозначно.

Професор соціології Каліфорнійського університету (США) М. Кастельс визначив поняття «глобалізація» як «нову капіталістичну економіку», перерахувавши основні її характеристики: знання та інформаційні технології є головними джерелами зростання продуктивності та конкурентоспроможності; ця нова економіка організовується переважно через мережеву структуру менеджменту, виробництво і розподіл, а не окремі фірми, як раніше; вона є глобальною [1, с. 577].

Процес глобалізації охоплює різні сфери світової економіки, а саме:

- ❖ зовнішню, міжнародну, світову торгівлю товарами, послугами, технологіями, об'єктами інтелектуальної власності;
 - ❖ міжнародний рух чинників виробництва (робочої сили, капіталу, інформації); міжнародні фінансово-кредитні та валютні операції (безоплатне фінансування і допомогу, кредити і позики суб'єктів міжнародних економічних відносин, операції із цінними паперами, спеціальні фінансові механізми та інструменти);
 - ❖ виробниче, науково-технічне, технологічне, інформаційне співробітництво.
- Прогнозується, що у видимій перспективі глобалізація спричинить:
- ❖ інтенсифікацію інтеграційних регіональних процесів;
 - ❖ відкритість економічних систем держав, що нині ще не повністю здійснили лібералізацію господарської діяльності;
 - ❖ універсалізацію норм і правил здійснення торгових і фінансових операцій;
 - ❖ уніфікацію регулювання та контролю над ринками;

❖ стандартизацію вимог до переміщення капіталу, інвестиційний процес і світову платіжно-розрахункову систему.

Наслідки глобалізації економіки пов'язані з формуванням загальнопланетарного науково-інформаційного простору, глобальних ринків робочої сили, товарів, інформаційних технологій на основі поступового демонтажу торговельних бар'єрів, підписання багатосторонніх торговельних угод тощо. Зростає відкритість та взаємозалежність національних економік, збільшуються обсяги та швидкість фінансових операцій, відбувається становлення єдиного світового виробництва, зростає кількість наднаціональних структур регулювання світового господарства, міжурядових та неурядових міжнародних організацій.

Водночас глобалізація здійснює суперечливий вплив як на окремі держави, так і на світову економіку в цілому. З одного боку, вона відкриває небачені раніше можливості економічного зростання на основі:

❖ прискорення процесу поширення передових технологій, розвитку творчості та нововведень;

❖ удосконалення механізму розподілу ресурсів, підвищення ефективності їх використання на основі розвитку глобальної конкуренції;

❖ підвищення якості життя, покращення добробуту сімей, розширення можливостей вибору та доступу до нових ідей, знань;

❖ посилення міжнародної координації, зменшення загрози міжнародних конфліктів, локальних воєн;

❖ поширення ідей гуманізму, демократії, захисту громадянських прав та основних свобод людини.

Але при цих позитивних аспектах вона породжує небачені загрози та ризики в результаті:

❖ поглиблення нерівності соціально-економічного розвитку країн в глобальних масштабах;

❖ посилення диспропорцій у світовій економіці, зростання розриву між товарними та фінансовими ринками, загрози глобальних криз;

❖ зростання конфліктів різного характеру та масштабу, створення глобальної сітки злочинного бізнесу, міжнародного тероризму;

❖ втрати національної ідентичності, поширення єдиних стандартів на національні культури;

❖ загострення глобальних проблем.

Несправедливий розподіл благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях. Відбувається не вирівнювання доходів, а швидше їх поляризація. В її процесі країни, що швидко розвиваються, входять в коло багатих держав, а бідні країни все більше відстають від них.

Замість того щоб знищувати або послабляти прояви нерівності, інтеграція національних економік в світову систему, навпаки, підсилює їх і робить у багатьох відношеннях гострішими.

Глобалізація призводить до поглиблення неоднорідності, до виникнення нової моделі світу – світу 20:80, суспільства однієї п'ятої. 80% всіх ресурсів контролює так званий "золотий мільярд", який охоплює лише п'яту частину населення планети (зокрема США і країни Західної Європи - 70% світових ресурсів). 20% процвітаючих країн розпоряджаються 84,7% світового ВВП, на їх громадян доводиться 84,2% світової торгівлі і 85,5% заощаджень [2, с. 70-72].

В умовах сучасної глобалізованої економіки, визначальним проявом якої є посилення взаємозалежності та відкритості національних ринків, закони попиту й пропозиції діють не абсолютно, а як тенденція. Як наслідок, механізм ринкового ціноутворення суттєво модифікується. В нових умовах все більшого поширення набуває тенденція до зближення внутрішніх цін національних ринків з цінами світового ринку. В сучасних умовах внутрішні ціни на більшість ресурсів і товарів визначаються не попитом і пропозицією, а ціновою політикою найбільших західних ТНК. В глобалізованій економіці при переважанні ринків недосконалої конкуренції основним регулятором ціноутворення в межах національних ринків стають ціни світового ринку, які формуються під визначальним впливом транснаціональних олігополій. Характерним прикладом є ціни на енергоносії, металургійну продукцію, зерно та інші стратегічно важливі, базові товари.

Глобалізація в наші дні проявляє свою складність і неоднозначність та володіє такими рисами:

- поглиблення інтернаціоналізації капіталу – загальна лібералізація ринкових відносин і рух капіталів «будують» фундамент глобальної економіки. Зростання міжнародного руху капіталу – зростання обсягів прямих інвестицій між країнами, що випереджає зовнішню торгівлю та виробництво. Знання стають основою багатства суспільства, змінюється роль інтелектуального складника людського капіталу.

Згідно з даними Світового банку, традиційний, або «фізичний», капітал становить сьогодні лише 16% загального обсягу світового багатства, ще 20% припадає на природний капітал, інші 64% – це людський капітал [3, с. 291]. Такого співвідношення «капіталу» ніколи раніше не спостерігалось – поглиблення інтернаціоналізації виробництва, а не обміну, яке має прояв у тому, що у створенні кінцевого продукту беруть участь виробники багатьох країн світу одночасно;

- глобалізація виробничих сил завдяки складникам міжнародної кооперації та спеціалізації, що об'єднують розрізнені господарські одиниці в систему виробництва та споживання; посилення інтернаціоналізації обміну завдяки інтернаціоналізації міжнародного поділу праці; зростає роль сфери послуг; формування глобальної інфраструктури, яка виводить міжнародне співробітництво на нові рівні; збільшення масштабів міграції робочої сили в міжнародному масштабі. Розвинені країни використовують працю іноземних працівників, як правило, для заповнення нижчих сегментів, застосовуючи як малокваліфіковану робочу силу вихідців з інших країн (переважно з країн Азії); зростаючий вплив виробництва та споживання на навколишнє середовище і викликана цим необхідність більш поглибленої міжнародної кооперації для пошуку шляхів вирішення глобальних екологічних проблем.

Розвиток процесу глобалізації й на сучасному етапі свого розвитку відрізняється негативними характеристиками. Нещодавно відзначене Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) погіршення темпів розвитку ВВП розвиненої економіки під впливом глобальної економічної кризи зайвий раз доводить думку Алана Грінспена: «В умовах сьогоднішнього започатковано рецесії таких масштабів, що не спостерігалися з 1980-х років» [4, с. 428].

Визначено, що характерна риса глобалізації в економіці – це поєднання процесів автономізації та інтеграції. Це знайшло відображення в «парадоксі Нейсбітта»: «Чим вище рівень глобалізації економіки, тим сильніші її найдрібніші учасники» [5, с. 208]. Отже, парадокс глобалізації в тому, що чим міцніші внутрішні зв'язки суспільства, тим вище ступінь їх економічної та соціальної консолідації, і чим повніше реалізуються його внутрішні ресурси, тим успішніше вона здатна використовувати переваги інтеграційних зв'язків й адаптуватися до умов глобального ринку.

Враховуючи нерівномірність розподілу переваг глобалізації, безумовно, негативні наслідки глобалізаційних процесів у конкретній країні істотно залежатимуть від місця, яке саме ця країна займає у світовій економіці. У зв'язку з цим виділимо три групи загроз, небезпек, потенційних проблем, що виникають на сучасному етапі розвитку інтернаціоналізації господарської діяльності, залежно від того, на які країни вони можуть поширитися. Найбільш болючі наслідки глобалізації можуть відчуті на собі малорозвинені країни. Основна маса з них, беручи участь в інтернаціоналізації як постачальники сировини та виробники трудомісткої продукції, виявляються у всебічній залежності від передових держав і мають доходи, по-перше, менші, по-друге, досить нестабільні і залежать від кон'юнктури світових ринків. Як відзначалося, від участі в глобалізації більше виграють промислово розвинені країни, які мають можливість знижувати витрати виробництва й зосереджуватися на випуску найбільш дохідної наукомісткої продукції. Але й такі країни можуть постраждати від процесів глобалізації: зростає безробіття, посилюється нестабільність фінансових ринків тощо.

Усі глобальні виклики, які постали перед людством, можна поділити на чотири основні групи:

- ❖ проблеми переважно соціально-політичного характеру: відвернення ядерної війни; припинення гонки озброєнь; розв'язання регіональних міждержавних конфліктів; збереження миру шляхом утвердження міжнародної безпеки;

- ❖ проблеми соціально-економічного характеру: подолання відсталості та пов'язаних із нею бідності та культурної нерозвиненості; забезпечення ефективного виробництва світового валового продукту; пошуки шляхів подолання енергетичної, сировинної та продовольчої криз; оптимізація демографічної ситуації в країнах, що розвиваються; освоєння в мирних цілях довколотного простору і Світового океану;

- ❖ соціально-екологічні проблеми, обумовлені погіршенням природного середовища існування людей: гарантування екологічної безпеки, що передбачає розробку ресурсів та енергозберігаючих технологій, створення безвідходних технологій та виробництв, раціоналізація землекористування, охорона унікальних природних зон, проведення економічного моніторингу тощо;

- ❖ проблеми людини: подальше поглиблення різниці у рівні життя народів країн розвинутих і таких, що розвиваються; зростання злочинності, вплив мафіозних структур; дотримання соціальних, економічних та індивідуальних прав і свобод; ліквідація голоду, епідемічних хвороб; подолання відчуження людини від природи, суспільства, держави та результатів власної діяльності.

Суттєвою проблемою є те, що нерівномірність розподілу переваг від глобалізації спостерігається не тільки в окремих країнах, а й у розрізі окремих галузей. Галузі, які отримують вигоду від зовнішньої торгівлі, й галузі, пов'язані з експортом, відчують більший приплив капіталу і кваліфікованої робочої сили порівняно з низкою галузей, які значно програють від глобалізаційних процесів, утрачаючи свої конкурентні переваги через зростання відкритості ринку. Такі галузі змушені докладати додаткових зусиль, щоб пристосуватися до умов, що змінилися не на їхню користь, тому спостерігається відтік капіталу, скорочення робочих місць. Оскільки глобалізаційні процеси асоціюються зі зниженням зайнятості в обробних галузях як в Європі, так і в США, то деіндустріалізація економіки може існувати як загроза. Саме вона є причиною виникнення депресивних регіонів, що посилює соціальне розшарування суспільства. Дійсно, частка обробних галузей в економіці промислово розвинених країн різко знижується, але треба відзначити, що це зниження перекривається швидким зростанням питомої ваги сфери послуг, включаючи фінансовий сектор.

Зростаюча глобальна інтеграція ринків капіталу загрожує економічній політиці окремих країн, оскільки іноземний капітал у вигляді прямих або непрямих інвестицій спричиняє певну загрозу національній економіці у зв'язку зі здатністю як швидко виникати в країні, так і швидко зникати [7, с. 325].

Серед причин, що зумовили стрімке зростання асиметрії у розвитку фінансового та реального секторів глобальної економіки, є лібералізація фінансових операцій, розширення суб'єктів світового фінансового ринку і миттєве поширення в ньому фінансових інновацій, особливо похідних фінансових інструментів. Внаслідок втрати національними урядами реального контролю над рухом фінансових інструментів і відсутності ефективних інститутів глобального фінансового менеджменту фінансові інститути отримали можливість відійти від виконання своїх традиційних функцій. Це унеможливило контроль і регулювання процесу формування, розподілу і персоніфікації капіталізованої доданої вартості, створеної у фінансовому секторі. Підтвердженням цього є пірамідална структура сучасних фондових ринків і поглиблення розриву в показниках капіталізації корпоративного сектору та реальної основи соціально-економічного прогресу - продуктивності суспільної праці. Якщо у 1990-х рр. розрив між сумарною ринковою вартістю акцій високотехнологічних компаній і вартісними обсягами їх річного прибутку становив приблизно 4-6 разів, то зараз – 25-40 разів, а за деякими high-tech компаній – сотні разів. Для багатьох американських ТНК, що працюють у галузі високих технологій, характерна абсолютно унікальна ситуація, коли на тлі збитковості їх фінансово-господарської діяльності спостерігається блискавичне зростання курсів їхніх акцій [6, с. 169].

Наслідком цього стає глобальне домінування фінансового спекулятивного капіталу над капіталом виробничої сфери, фактичне відокремлення кругообігу транснаціонального фінансового капіталу й відтягування ним колосальних інвестиційних ресурсів від реального сектору економіки.

З накопиченими в світовій економічній системі диспропорціями, пов'язаними з нерівномірним економічним зростанням країн, глибокою географічною асиметричністю концентрації світових заощаджень та інвестицій, а також відповідних транснаціональних фінансових потоків, які перманентно генеруються і в цілому є глибинною причиною дестабілізації системи світових фінансів, неможливо буде впоратися в певному коротко- або середньостроковому періоді. Більш того, синхронізація національних бізнес-циклів, міжнародний характер спекулятивних операцій, неконтрольована емісія долара, гіпертрофований обсяг випуску похідних фінансових інструментів, включення до фінансових операцій непрофільних інститутів вимагають не тільки розширення функцій діючих, а й формування нових інститутів глобального фінансового менеджменту. Останні повинні мати якісно нові компетенції, а саме: з впровадження системи довгострокового глобального фінансового планування, формування національних та наднаціональних фондів страхування фінансових ризиків, розширення національних і міжнародних фінансових резервних і стабілізаційних фондів, впровадження системи міжнародної фінансової відповідальності країн за нарощування боргів і фінансове надспоживання та сверхінвестування, введення жорсткого функціонального контролю за діяльністю національних фінансових ринків, прогнозування фінансових криз, запобігання та координація виходу з них. Сукупність перерахованих заходів повинна стати наріжним каменем системи глобального антициклічного управління, орієнтованого на забезпечення глобальної фінансової стабільності.

В умовах сьогодення спостерігається потенційне зростання безробіття в результаті перерозподілу компаніями країн із високою вартістю робочої сили частини

своїх виробничих потужностей у країни з низькою оплатою праці. Експорт робочих місць може виявитися небажаним для економіки низки держав. Але найчастіше в подібних умовах компанії розвинених країн припиняють випуск збиткової продукції та переходять до виробництва товарів, що вимагають використання висококваліфікованого персоналу. Відбувається перерозподіл робочої сили. Також відбувається масова міграція населення, яка часто набуває глобального характеру, – перетворюється на серйозне джерело загострення соціально-економічної нестабільності в світі.

Дестабілізуючими чинниками є нові форми зайнятості (індивідуалізація умов найму, тимчасові контракти) і глобалізація ринку робочої сили. Приплив дешевої робочої сили ззовні загострив конкуренцію на ринку праці розвинених країн, що призвело до ускладнення міжетнічних відносин і зростання проявів націоналізму в цих країнах. Негативні наслідки свободи переміщення робочої сили вже давно визнаються як потенційно небезпечні, тому майже всі держави змушені вводити ті чи інші форми контролю щодо переміщення робочої сили. В умовах глобалізації країни намагаються залучати талановитих фахівців і кваліфікованих працівників, надають їм візи.

Однією з головних проблем глобалізації є потенційна глобальна нестабільність через взаємозалежність національної економіки країн на світовому рівні. У результаті локальні економічні коливання чи кризові явища в будь-якій країні можуть носити глобальні наслідки. Негативні аспекти глобалізації пов'язані з потенційними конфліктами, хоча їх можна пом'якшити шляхом розвитку глобального співробітництва на основі угод політичного характеру або за рахунок створення нових міжнародних інститутів. Однозначно відповісти на це питання практично неможливо, адже баланс позитивних і негативних наслідків постійно змінюється. Економічна компонента глобалізації орієнтує світове співтовариство на необхідність і нагальність оптимального використання обмежених ресурсів і застосування природо-, матеріало- та енергозберігаючих технологій; екологічна – постулює твердження, що сталий розвиток зможе забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем та їх життєздатність; соціальна компонента орієнтована на людський розвиток, збереження стабільності суспільних і культурних систем, зменшення кількості конфліктів в суспільстві. Дана стратегія стала вирішальним кроком у напрямку подолання соціальних асиметрій національного і (суб)регіонального рівнів. Її інформаційна, аналітична, організаційна підтримка, контроль за виконанням і оцінка прогресу покладаються на Комісію сталого розвитку ООН [8, с. 92-97].

Однак реальність полягає у тому, що глобалізація являє собою об'єктивне та абсолютно неминуче явище сучасності, яке можна призупинити засобами економічної політики. Країни повинні адекватно реагувати на глобалізаційні процеси, щоб адаптуватися до нових умов і скористатися можливістю, яку надає інтернаціоналізація світової економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, у сучасних умовах нелінійності глобального розвитку та непередбачуваності довгострокового прогнозування, коли проблеми і протиріччя в економіці накопичуються поступово, але їх критичний рівень заздалегідь невідомий, необхідне більш детальне вивчення основних глобальних тенденцій та викликів світовому розвитку, що визначають імперативи для кожної країни. У цих умовах складність, гетерогенність, невизначеність, нелінійність та асиметричність перерозподілу світових ресурсів як найважливіші складові частини сучасного соціально-економічного глобального розвитку, призводять до формування низки країн, для яких економічна глобалізація виявляється як якісно нові умови розвитку, на які вже практично неможливо впливати, але які обов'язково потрібно враховувати.

Список літератури

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
2. Артёмова Т. І. Інверсійний характер суспільних ринкових трансформацій. *Український соціум*. 2016. №4(59). С. 69-77.
3. Хмельєвський С. В. Транснаціональні корпорації та глобалізація світової економіки. *Збірник наукових праць студентів магістратури*; ред. К. К. Рубішевська. К.: Ін-т економіки та права «Крок», 2002. С. 289–305.
4. Гринспен А. Эпоха потрясений. Проблемы и перспективы мировой финансовой системы; Серия «Сколково». М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. 528 с.
5. Lyepez-Claros A., Porter M.E. and Schwab K., The Global Competitiveness Report 2005-2006 Policies Underpinning Rising Prosperity New York: Palgrave Macmillan, 2005. 660 p.
6. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. К.: КНЕУ, 2001. 733 с.
7. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование: монография / [Д. Лукьяненко и др.]; под науч. ред. Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова; КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, МГУ им. М. В. Ломоносова. К.: [б. и.], 2013. 466 с.
8. Report of the Secretary-General of UNCTAD to UNCTAD XIII. Development-led globalization: Towards sustainable and inclusive development paths. N. Y.; Geneva: UN, 2011. 136 p.

References

1. Kastel's, M. (2000). *Informacionnaja jepoha: jekonomika, obshhestvo i kul'tura*. [Information Age: Economics, Society and Culture]; Translated by and in Shkaratana O. I. (ed.). GU VShJe. Moscow. Russia.
2. Art'omova, T. I. (2016). «The inverse nature of social market transformations». *Ukrains'kyj sotsium*. №4 (59), pp. 69-77.
3. Khmeliev's'kyj, C. V. (2002). *Trancnatsional'ni korporatsii ta hlobalizatsiia cvitovoi ekonomiky*. [Transnational corporations and globalization of the world economy]. *Zbirnyk naukovykh prats' ctudentiv mahictratury*; red. K. K. Rubishevc'ka. In-t ekonomiky ta prava «Krok», Kiev. Ukraine. pp. 289–305.
4. Grinspen, A. (2008). *Jepoha potrjasenij. Problemy i perspektivy mirovoj finansovoj sistemy*. [Age of shocks. Problems and prospects of the world financial system]. Serija «Skolkovo». Al'pina Biznes Buks. Moscow. Russia.
5. Loupez-Claros, A., Porter, M. E. and Schwab, K. (2005). *The Global Competitiveness Report 2005-2006 Policies Underpinning Rising Prosperity*. Palgrave Macmillan. New York. USA.
6. *Hlobalizatsiia i bezpeka rozvytku*. [Globalization and security of development]. (2001). Bilorus, O. H., Luk'ianenko, D. H. and other. KNEU. Kiev. Ukraine.
7. *Global'noe jekonomicheskoe razvitie: tendencii, asimmetrii, regulirovanie*. [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. (2013). Luk'janenko, D. and other.; in Luk'janenko, D., Poruchnika, A., Kolesova, V. (ed.); KNEU im. Vadima Get'mana, MGU im. M. V. Lomonosova. K. Kiev. Ukraine.
8. Report of the Secretary-General of UNCTAD to UNCTAD XIII. (2011). Development-led globalization: Towards sustainable and inclusive development paths. – N. Y.; Geneva: UN.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2019 р.